

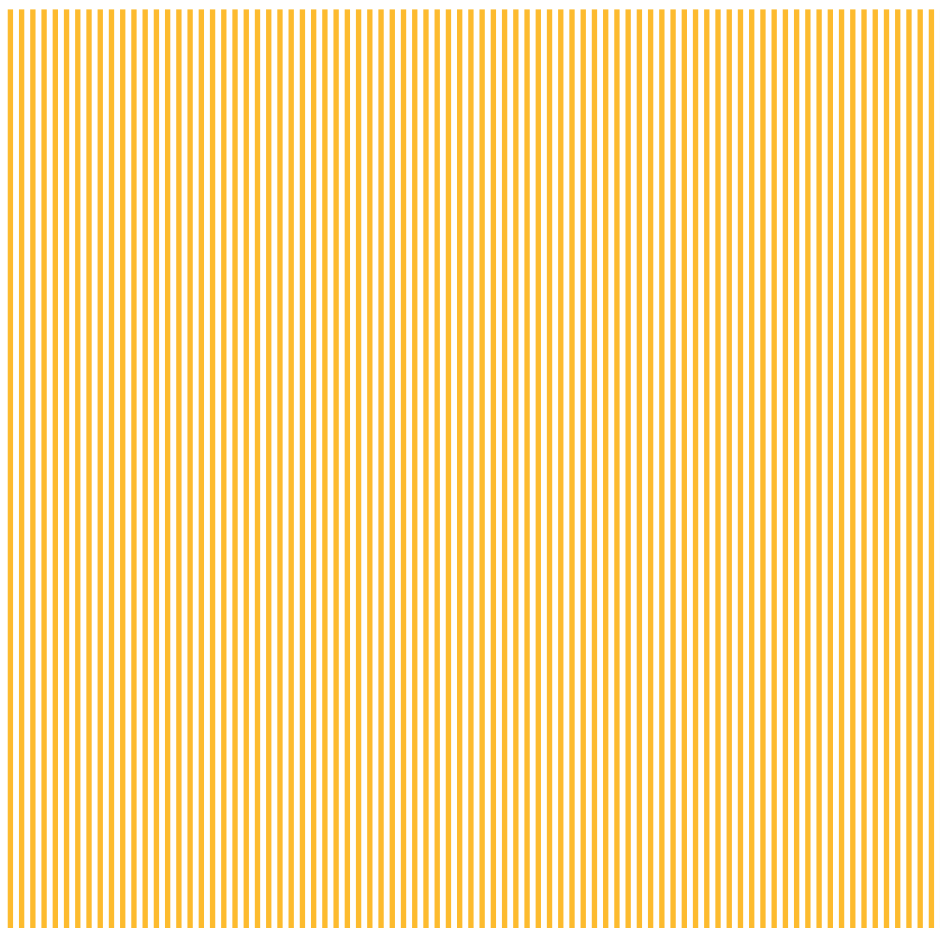

DOCUMENTS DE L'OBSERVATORI DELS DRETS DE LA INFÀNCIA

1

EL DRET DE L'INFANT A SER ESCOLTAT

Comitè dels drets de l'infant ■ 51a sessió ■ Ginebra, 25 maig - 12 juny de 2009

DOCUMENTS DE L'OBSERVATORI DELS DRETS DE LA INFÀNCIA

BIBLIOTECA DE CATALUNYA - DADES CIP

El Dret de l'infant a ser escoltat : Comitè dels Drets de l'Infant, 51a sessió, Ginebra, 25 maig - 12 juny de 2009. – (Documents de l'Observatori dels Drets de la Infància ; 1)

ISBN 9788439381976

I. Naciones Unidas. Comité de los Derechos del Niño II. Catalunya. Departament d'Acció Social i Ciutadania III. Col·lecció: Documents de l'Observatori dels Drets de la Infància ; 1

1. Drets dels infants 2. Infants (Dret internacional)

342.7-053.2

Permesa la reproducció, sempre que se n'esmenti la procedència i no es faci amb finalitats comercials.

© d'aquesta edició en català:
Generalitat de Catalunya
Departament d'Acció Social i Ciutadania
Plaça Pau Vila, 1
08039 Barcelona

1a edició: desembre 2009

Publicació gratuïta impresa en paper reciclat,
disponible també a la pàgina web:
www.gencat.cat/benestar/actualitat/papers/index.htm

Dipòsit legal: B.46.609-2009
ISBN: 978-84-393-8197-6
Maquetació: Addenda
Impressió: Winihard Gràfics

PRESENTACIÓ

Aquest any 2009, coincidint amb la celebració del 20è Aniversari de la Convenció sobre els Drets de l'Infant, des del Departament d'Acció Social i Ciutadania ens ha semblat adient inaugurar la col·lecció Documents de l'Observatori dels Drets de la Infància amb la publicació traduïda al català de l'Observació General núm. 12 «*El dret de l'infant a ser escoltat*».

Som conscients que en menys de vint anys, i particularment a partir de l'aprovació de la Convenció de les Nacions Unides sobre els Drets de l'Infant de 20 de novembre de 1989, la sensibilitat social vers la població infantil i adolescent ha anat canviant. No obstant això, tot i que s'han consolidat els drets de protecció i que s'han desplegat nombroses iniciatives per aconseguir una responsabilització social dels infants i adolescents, es constata encara un dèficit en l'aplicació dels drets d'opinió i participació.

El concepte de participació de la infància i adolescència en tot allò que l'afecti és el que configurarà el seu estatus de ciutadania. I només si els considerem ciutadans d'avui ens obligarem a escoltar-los i a fer-los visibles.

Escoltar els nens, les nenes i els adolescents és un dret, i aquesta Observació General ens ho recorda.

Aquesta col·lecció de Documents de l'Observatori dels Drets de la Infància ens ha de servir com a instrument de sensibilització i difusió dels drets de la infància a Catalunya.

Carme Capdevila
Consellera d'Acció Social i Ciutadania

CONTINGUTS

Introducció	9
Objectius	11
El dret de l'infant a ser escoltat: un dret dels infants com a individus i un dret dels grups d'infants	12
A. Anàlisi jurídica	13
1. Anàlisi literal de l'article 12	13
(a) Paràgraf 1 de l'article 12	13
(b) Paràgraf 2 de l'article 12	16
2. Passos per a l'aplicació del dret de l'infant a ser escoltat	18
(a) Preparació	18
(b) La vista	18
(c) Avaluació de la capacitat de l'infant	18
(d) Informació sobre la manera com s'han tingut en compte les opinions de l'infant (retroalimentació).....	19
(e) Queixes, solucions i compensacions	19
3. Obligacions dels estats membres	19
(a) Obligacions bàsiques dels estats membres	19
(b) Obligacions específiques en relació amb els procediments judicials i administratius	20
B. El dret a ser escoltat i la relació amb altres disposicions de la Convenció	23
1. Articles 12 i 3	23
2. Articles 12, 2 i 6	24
3. Articles 12, 13 i 17	25
4. Articles 12 i 5	26
5. L'article 12 i l'aplicació dels drets dels infants en general	27

C. L'aplicació del dret a ser escoltat en diferents entorns i situacions	27
1. En la família	27
2. En l'atenció alternativa	28
3. En l'atenció sanitària	29
4. En l'educació i l'escola.....	30
5. En el joc, l'entreteniment, els esports i les activitats culturals	32
6. Al lloc de treball	32
7. En situacions de violència	32
8. En el desenvolupament d'estratègies de prevenció	33
9. En procediments d'immigració i asil	34
10. En situacions d'emergència	34
11. En contextos nacionals i internacionals	35
D. Requisits bàsics per a l'aplicació del dret de l'infant a ser escoltat	36
E. Conclusions.....	38

«1. Els estats membres han d'assegurar al nen i la nena amb capacitat de formar-se un judici propi el dret a manifestar la seva opinió en tots el afers que els afectin. Les seves opinions han de ser tingudes en compte segons la seva edat i maduresa.

2. Amb aquesta finalitat, l'infant ha de tenir especialment l'oportunitat de ser escoltat en qualsevol procediment judicial o administratiu que l'afecti, bé directament, bé per mitjà d'un representant o d'una institució adequada, d'acord amb les normes de procediment de la legislació.»

INTRODUCCIÓ

L'article 12 de la Convenció dels Drets dels Infants estableix el següent:

1. L'article 12 de la Convenció dels Drets dels Infants (en endavant, la Convenció) és una disposició única en un tractat de drets humans; tracta la condició jurídica i social dels infants, als quals, d'una banda, els manca la plena autonomia dels adults, però, de l'altra, són subjectes de drets. El paràgraf 1 assegura a tots els infants capaços de formar-se una opinió pròpia el dret a expressar aquesta opinió lliurement en tots els afers que els afectin. També assegura que la seva opinió ha de ser tinguda en compte en funció de la seva edat i maduresa. El paràgraf 2 estableix, en particular, que se'ls ha de concedir el dret a ser escoltats en qualsevol procediment judicial o administratiu que els afecti.

2. El dret de tots els infants a ser escoltats i tinguts en compte constitueix un dels valors fonamentals de la Convenció. El Comitè dels Drets dels Infants (en endavant, el Comitè) ha identificat l'article 12 com un dels quatre principis generals de la Convenció (els altres tres són el dret a la no-discriminació, el dret a la vida i al desenvolupament, i la consideració princi-

pal de l'interès primordial dels infants), la qual cosa posa en relleu el fet que aquest article no sols estableix un dret en si, sinó que també s'ha de tenir en compte a l'hora d'interpretar i aplicar tots els altres drets.

3. Des de l'adopció de la Convenció el 1989, s'ha aconseguit un progrés considerable en els àmbits local, nacional, regional i mundial pel que fa al desenvolupament de la legislació, les polítiques i les metodologies per promoure l'aplicació de l'article 12. Els darrers anys ha sorgit una pràctica generalitzada que s'ha conceptualitzat en termes generals com a *participació*, encara que aquest terme no apareix en el text de l'article 12. El terme *participació* ha evolucionat i ara és àmpliament utilitzat per descriure processos en curs, els quals inclouen l'intercanvi d'informació i el diàleg entre infants i adults, basats en el respecte mutu, i mitjançant els quals els infants poden aprendre que les seves opinions i les dels adults es tenen en compte i configuren al resultat d'aquests processos.

4. Els estats membres d'aquesta Convenció van reafirmar el seu compromís amb l'article 12 en la vint-i-setena sessió

extraordinària de l'Assemblea General sobre la Infància el 2002.¹ No obstant això, el Comitè observa que, en la majoria de les societats de tot el món, l'aplicació del dret dels infants d'expressar la seva opinió sobre les nombroses qüestions que els afecten i del dret que aquestes opinions siguin tingudes degudament en compte, continua sent obstaculitzada per pràctiques i actituds amb molts anys de tradició, i també per barreres polítiques i econòmiques. Mentre que molts infants experimenten aquestes dificultats, el Comitè en particular reconeix que certs grups d'infants, fins i tot nois i noies joves, i també infants pertanyents a grups marginats i desfavorits, s'enfronten a determinats obstacles a l'hora d'exercir aquest dret. El Comitè també està preocupat per la qualitat de moltes de les pràctiques que es duen a terme. És necessari millorar la comprensió del que implica l'article 12 i de com es pot aplicar plenament a tots els infants.

5. El 2006, el Comitè va convocar un dia de debat general sobre el dret dels infants a ser escoltats, per tal d'explorar el significat i la importància de l'article 12, els vincles d'aquest article amb altres articles, i les llacunes, les bones pràctiques i les qüestions prioritàries que cal abordar per tal d'impulsar l'exercici d'aquest dret.² Aquesta Observació general sorgeix de l'intercanvi d'informació que va tenir lloc aquest mateix dia, un intercanvi que es va fer, fins i tot amb infants, de l'experiència del Comitè en la revisió dels informes dels estats membres i d'una capacitat i

una experiència considerables a l'hora de traduir el dret que recull l'article 12 en una pràctica duta a terme per governs, organitzacions no governamentals (ONG), organitzacions comunitàries, agències de desenvolupament i els mateixos infants.

6. En aquesta Observació general, primer es presentarà una anàlisi jurídica dels dos paràgrafs de l'article 12 i, a continuació, s'explicarà els requisits per aplicar plenament aquest dret, inclosos, en particular, els procediments judicials i administratius (secció A). A la secció B, es discutirà la relació entre l'article 12 i els altres tres principis generals de la Convenció, i també la relació d'aquest article amb altres articles. Els requisits i l'efecte del dret dels infants a ser escoltats en diferents situacions i escenaris es descriuen a la secció C. La secció D estableix els requisits bàsics per a l'aplicació d'aquest dret, i les conclusions es presenten a la secció E.

7. El Comitè recomana que els estats membres difonguin al màxim possible aquesta Observació general dins de les estructures governamentals i administratives, i també entre els infants i la societat civil. Això implica que s'ha de traduir als idiomes pertinents, que cal elaborar versions adaptades als infants, que s'han de dur a terme tallers i seminaris per discutir les implicacions d'aquesta Observació general i la millor manera de posar-la en pràctica, i que s'ha d'integrar en la formació de tots els professionals que treballen amb infants i per als infants.

1. Resolució S-27/2 «A world fit for children» (un món apropiat per als infants), adoptada per l'Assemblea General el 2002.

2. Vegeu les recomanacions del dia del debat general de 2006 relatives al dret dels infants a ser escoltats, disponibles a: http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/discussion/Final_Recommendations_after_DGD.doc (en anglès).

OBJECTIUS

7. L'objectiu global de l'Observació general és donar suport als estats membres perquè apliquin de manera efectiva l'article 12. En fer-ho, es pretén:

- Millorar la comprensió del significat de l'article 12 i les seves conseqüències per als governs, les parts interessades, les ONG i la societat en general.
- Elaborar l'àmbit d'aplicació de la legislació, les polítiques i les pràctiques necessàries per aconseguir la plena aplicació de l'article 12.
- Destacar els enfocaments positius en l'aplicació de l'article 12, aprofitant l'experiència en matèria de supervisió del Comitè.
- Proposar uns requisits bàsics per als mitjans utilitzats per tenir en compte les opinions dels nens i les nenes en tots els assumptes que els afecten.

EL DRET DE L'INFANT A SER ESCOLTAT: UN DRET DELS INFANTS COM A INDIVIDUS I UN DRET DELS GRUPS D'INFANTS

9. Aquesta Observació general s'estructura en funció de la distinció que fa el Comitè entre el dret a ser escoltat que té un infant com a individu i el dret a ser escoltat que s'aplica a un grup d'infants (per exemple, una classe d'infants en edat escolar, els infants d'un barri, els infants d'un país, els infants amb discapacitat o les nenes). Aquesta distinció és important perquè la Convenció estipula que els estats membres han d'assegurar el dret dels nens i les nenes a ser escoltats d'acord amb la seva edat i maduresa (vegeu a continuació l'anàlisi jurídica dels apartats 1 i 2 de l'article 12).

10. Les condicions d'edat i de maduresa es poden avaluar quan un infant és escoltat i també quan un grup d'infants expressen les seves opinions. La tasca d'avaluar l'edat i la maduresa d'un infant és més fàcil quan el grup en qüestió és un component d'una estructura duradora, com ara una família, una classe d'infants en edat escolar o els residents d'un barri en particular, però és més difícil quan els nens i les nenes s'expressen de manera col·lectiva. Fins i tot quan apareixen dificultats a l'hora d'avaluar l'edat i la maduresa, els estats membres han de considerar els infants com un grup que

ha de ser escoltat, i el Comitè recomana fermament que aquests estats facin tots els esforços possibles per escoltar aquests infants que parlen de manera col·lectiva o per copsar les seves opinions.

11. Els estats membres han d'encoratjar els infants a formar-se una opinió lliure i han de proporcionar-los un ambient que els permeti exercir el seu dret a ser escoltats.

12. Les opinions expressades pels infants poden ser una font d'informació i d'experiència importants i han de ser tingudes en compte en l'adopció de decisions, la formulació de polítiques i l'elaboració i l'avaluació de lleis i/o mesures legals.

13. Aquests processos normalment s'anomenen *participació*. L'exercici del dret dels infants a ser escoltats és un element fonamental d'aquests processos. El concepte de *participació* posa en relleu que el fet d'incloure els infants no hauria de ser només un acte momentani, sinó el punt de partida d'un intens intercanvi entre infants i adults en el desenvolupament de polítiques, programes i mesures en tots els contextos importants de la vida dels infants.

14. A la secció A («anàlisi jurídica») de l'Observació general, el Comitè analitza el dret de cada infant a ser escoltat, i a la secció C («L'aplicació del dret a ser escoltat en diferents contextos i situacions»), el Comitè tracta el dret a ser escoltat tant d'un infant com a individu com dels infants com a grup.

A. ANÀLISI JURÍDICA

15. L'article 12 de la Convenció estableix el dret de tots els infants a expressar lliurement les seves opinions en tots els assumptes que els afectin, i el dret subsegüent que aquestes opinions siguin tingudes en compte segons l'edat i la maduresa de l'infant. Aquest dret imposa una clara obligació jurídica per als estats membres de reconèixer aquest dret i garantir-ne l'aplicació escoltant les opinions de l'infant i tenint-les en compte. Aquesta obligació exigeix que els estats membres, en el seu sistema judicial, o bé garanteixin directament aquest dret, o bé adoptin o revisin la legislació a fi que els infants puguin gaudir-ne plenament.

16. El nen i la nena, però, tenen el dret de no exercir aquest dret. L'expressió d'opinions és una opció de l'infant, no una obligació. Els estats membres han de garantir que rebí tota la informació i l'assessorament necessaris per prendre una decisió en favor dels seus interessos.

17. L'article 12, com a principi general, estableix que els estats membres han de

procurar garantir que la interpretació i l'aplicació de tots els altres drets inclosos en la Convenció segueixin els principis d'aquest article.³

18. L'article 12 manifesta que l'infant té uns drets que exerceixen una influència sobre la seva vida, i no només els drets derivats de la seva vulnerabilitat (protecció) o dependència dels adults (provisió).⁴ La Convenció el reconeix com un subjecte de drets, i la ratificació gairebé universal d'aquest instrument internacional pels estats membres posa en relleu aquest estatus de l'infant, clarament expressat en l'article 12.

1. Anàlisi literal de l'article 12

(a) Paràgraf 1 de l'article 12

(i) «Han d'assegurar»

19. El paràgraf 1 de l'article 12 estableix que els estats membres «han d'assegurar» el dret de l'infant a expressar lliurement la seva opinió. «Han d'assegurar» és un terme legal amb una força especial, que no deixa marge a la discrecionalitat dels estats membres. En conseqüència, aquests estats tenen l'obligació estricta d'adoptar les mesures apropiades per aplicar plenament aquest dret de tots els infants. Aquesta obligació inclou dos elements per tal de garantir que es disposa de mecanismes per demanar-los l'opinió en tots els afers que els afectin i perquè aquestes opinions siguin tingudes en compte.

3. Vegeu l'Observació general núm. 5 (2003) del Comitè, sobre mesures generals d'implementació de la Convenció dels drets dels infants (CRC/GC/2003/5).

4. Generalment es fa referència a la Convenció com les tres p: provisió, protecció i participació.

(ii) «Amb capacitat de formar un judici propi»

20. Els estats membres han d'assegurar el dret a ser escoltats a tots els infants «amb capacitat de formar un judici propi». Aquesta frase no s'ha de considerar limitadora, sinó com una obligació per als estats membres d'avaluar la capacitat de l'infant per formar-se una opinió autònoma en la mesura que sigui possible. Això significa que els estats membres no poden pressuposar que un infant és incapaç d'expressar les seves pròpies opinions. Al contrari, han de suposar que un infant té la capacitat de formar un judici propi i reconèixer que té dret a expressar les seves opinions; no correspon al nen o la nena demostrar la seva capacitat.

21. El Comitè subratlla que l'article 12 no imposa cap límit d'edat per al dret de l'infant a expressar la seva opinió, i dissuadeix els estats membres d'introduir límits d'edat, tant de dret com de fet, que puguin limitar el dret de l'infant a ser escoltat en tots els afers que l'afectin. En aquest sentit, el Comitè destaca el següent:

- En primer lloc, en les seves recomanacions posteriors al debat general sobre l'aplicació dels drets dels infants de 2004, el Comitè va subratllar que el concepte d'infant com a portador de drets està «lligat a la vida diària de l'infant des de les primeres etapes».⁵ Els estudis mostren que els infants són capaços de formar opinions des de les

primeres etapes de la seva vida, fins i tot quan encara no poden expressar-les verbalment.⁶ Per tant, la plena aplicació de l'article 12 requereix el reconeixement i el respecte de les formes no verbals de comunicació, inclosos el joc, el llenguatge corporal, les expressions facials i el dibuix i la pintura, a través dels quals els infants molt petits demostren el seu coneixement, les seves eleccions i les seves preferències.

- En segon lloc, no és necessari que les nenes i els nens tinguin un coneixement exhaustiu de tots els aspectes de la qüestió que els afecta, sinó que han de tenir prou coneixements per ser capaços de formar de manera adequada un judici propi sobre la qüestió.
- En tercer lloc, els estats membres també tenen l'obligació de garantir que aquest dret s'aplica en el cas d'infants que troben dificultats per fer-se sentir. Per exemple, als infants amb discapacitat se'ls hauria de proporcionar i permetre utilitzar qualsevol mitjà de comunicació necessari per facilitar-los l'expressió de les seves opinions. També s'ha de fer tots els possibles perquè es reconegui el dret a expressar opinions dels infants pertanyents a minories, grups indígenes o grups immigrants i dels infants que no parlen l'idioma majoritari.
- Finalment, els estats membres han de ser conscients de les possibles conseqüències negatives d'una mala pràctica d'aquest dret, especialment en els casos d'infants molt petits, o en els casos en

5. CRC/C/GC/7/Rev.1, paràgraf 14.

6. Cf. Lansdown G. *The evolving capacities of the child*. Florència: Innocenti Research Centre, UNICEF/Save the Children, 2005.

què han estat víctimes d'un delictes, d'abús sexual, de violència o d'altres formes de maltractament. Els estats membres han d'adoptar totes les mesures necessàries per garantir que el dret a ser escoltat s'exerceix i que es garanteix la seva plena protecció.

(iii) «El dret a manifestar la seva opinió»

22. El infants tenen dret «a manifestar la seva opinió». Això vol dir que poden expressar-la sense pressió i poden decidir si volen o no volen exercir el seu dret a ser escoltats. També vol dir que els infants no han de ser manipulats ni han d'estar subjectes a influències o pressions indegudes. Aquest fragment està intrínsecament relacionat amb la «pròpia» perspectiva: l'infant té dret a expressar la seva opinió i no les opinions dels altres.

23. Els estats membres han de garantir les condicions perquè els infants puguin expressar les opinions que donen compte de la seva situació individual i social, i un entorn en el qual se sentin respectats i segurs quan expressin lliurement les seves opinions.

24. El Comitè subratlla que un infant no ha de ser interrogat amb més freqüència del que és necessari, especialment quan s'analitzen esdeveniments que l'han perjudicat. Una vista és un procés difícil que pot tenir un efecte traumàtic.

25. L'exercici del dret a expressar la seva opinió requereix que l'infant estigui informat de les qüestions, les opcions i les possibles decisions que es puguin adoptar i les seves conseqüències per als qui són responsables de la vista de l'in-

fant, i per als seus pares o el seu tutor. L'infant també ha de ser informat sobre les condicions en què se li demanarà que expressi la seva opinió. Aquest dret a la informació és essencial, perquè és la condició prèvia de les seves decisions.

(iv) «En tots els afers que l'afectin»

26. Els estats membres han d'assegurar que l'infant és capaç d'expressar la seva opinió «en tots els afers que l'afectin». Això representa una segona qualificació d'aquest dret: ha de ser escoltat si la qüestió debatuda l'afecta. Aquesta condició bàsica ha de ser respectada i s'ha d'entendre en sentit ampli.

27. El grup de treball de composició oberta establert per la Comissió de Drets Humans, que va redactar l'esborrany del text de la Convenció, va rebutjar una proposta segons la qual es volia definir aquestes qüestions mitjançant una llista que limités l'atenció prestada a les opinions dels infants. En lloc d'això, es va decidir que el dret de l'infant a ser escoltat havia de fer referència a «tots els afers que l'afectin». Al Comitè li preocupa el fet que sovint als infants se'ls nega el dret a ser escoltats, encara que sigui evident que l'afet en qüestió els afecta i que són capaços d'expressar la seva pròpia opinió respecte a aquest afer. Si bé el Comitè dona suport a una definició àmplia del terme *afers*, que inclou qüestions que no esmenta explícitament la Convenció, reconeix que la clàusula «que l'afectin» es va afegir per aclarir que no es pretenia establir cap obligació política general. La pràctica, però, inclosa la Cimera Mundial per la Infància, demostra que una interpretació àmplia de les qüestions que afecten els infants ajuda

a incloure'ls en els processos socials de la seva comunitat i la seva societat. Així, els estats membres han d'escoltar atentament les seves opinions sempre que la seva perspectiva pugui millorar la qualitat de les solucions.

(v) «Les opinions de l'infant han de ser tingudes en compte segons la seva edat i maduresa»

28. Les opinions de l'infant han de ser «tingudes en compte segons la seva edat i maduresa». Aquesta clàusula es refereix a la seva capacitat, la qual ha de ser avaluada per tal de poder tenir en compte les seves opinions, o per comunicar-li com aquestes opinions han influït en el resultat del procés. L'article 12 estableix que el simple fet d'escoltar l'infant no és suficient: la seva opinió ha de ser tinguda en compte seriosament quan és capaç de formar un judici propi.

29. Quan estableix que les opinions dels infants han de ser tingudes en compte segons la seva edat i maduresa, l'article 12 deixa clar que l'edat per si sola no pot determinar la importància de l'opinió d'un infant. Els seus nivells de comprensió no estan relacionats de manera uniforme amb la seva edat biològica. Diversos estudis demostren que la informació, l'experiència, l'entorn, les expectatives socials i culturals i els nivells de suport contribueixen al desenvolupament de les capacitats d'un infant per formar-se una opinió. Per aquesta raó, les opinions de l'infant han de ser avaluades de manera individual.

30. La maduresa és la capacitat de comprendre i avaluar les implicacions d'un afer en particular i, per tant, cal tenir-la

en compte a l'hora de determinar la capacitat individual d'un infant. La maduresa és difícil de definir; en el context de l'article 12, es refereix a la capacitat d'expressar la seva opinió sobre diverses qüestions de manera raonable i independent. També cal tenir en compte l'impacte de la qüestió en l'infant. Com més gran sigui l'impacte del resultat en la seva vida, més important és fer una avaluació adequada de la seva maduresa.

31. Cal tenir en compte la capacitat evolutiva de l'infant i l'orientació i la guia dels pares (vegeu el paràgraf 84 i la secció C més endavant).

(b) Paràgraf 2 de l'article 12

(i) El dret a «ser escoltat en qualsevol procediment judicial o administratiu que l'afecti»

32. El paràgraf 2 de l'article 12 especifica que l'oportunitat de l'infant de ser escoltat s'ha de proporcionar, en particular, «en qualsevol procediment judicial o administratiu que l'afecti». El Comitè subratlla que aquesta disposició s'aplica a tots els procediments judicials que l'afectin sense cap limitació, entre els quals hi ha la separació dels pares, la custòdia, la cura i l'adopció, infants que han infringit la llei, infants víctimes de violència física o psicològica, abusos sexuals o altres delictes, atenció sanitària, seguretat social, infants no acompanyats, infants que sol·liciten asil i refugiats, i víctimes de conflictes armats i altres emergències. Els procediments administratius inclouen, per exemple, les decisions sobre l'educació, la salut, l'entorn i les condicions de vida o de protecció dels infants. Ambdós

tipus de procediments poden implicar mecanismes alternatius de solució de controvèrsies com la mediació i l'arbitratge.

33. El dret a ser escoltat s'aplica tant als procediments iniciats per l'infant, com ara denúncies contra maltractaments i recursos contra l'exclusió escolar, com als procediments iniciats per altres persones sobre qüestions que afecten l'infant, com ara la separació dels progenitors o l'adopció. S'encoratja els estats membres a adoptar mesures legislatives que requereixin que els responsables de prendre les decisions en procediments judicials o administratius expliquin l'abast de la consideració donada a les opinions de l'infant i les conseqüències per al nen o la nena.

34. Els nens i les nenes no poden ser escoltats de manera efectiva en un entorn intimidador, hostil, insensible o inadequat a la seva edat. Els procediments han de ser accessibles i adequats als infants. Se'ls ha de procurar proporcionar informació adequada, un suport adequat per a l'autorepresentació, personal amb la formació adient, un disseny de les sales d'audiència apropiat, un vestuari per als jutges i els advocats adequat, pantalles visuals i sales d'espera separades.

(ii) «Bé directament, bé per mitjà d'un representant o d'una institució adequada»

35. Una vegada l'infant ha decidit que vol ser escoltat, cal que decideixi de quina manera vol ser escoltat: «bé directament, bé per mitjà d'un representant o d'una institució adequada». El Comitè recomana que, sempre que sigui possible, s'ofereixi a l'infant l'oportunitat de ser

escoltat directament en qualsevol procediment.

36. El representant de l'infant pot ser el progenitor o els progenitors, un advocat o una altra persona (entre altres, un treballador social). No obstant això, cal remarcar que en moltes causes (civils, penals o administratives) hi ha el risc d'un conflicte d'interessos entre l'infant i el seu representant més evident (el progenitor o els progenitors). Si la vista de l'infant es fa per mitjà d'un representant, és molt important que aquest representant transmeti correctament les seves opinions al responsable de prendre les decisions. El mètode escollit l'ha de determinar l'infant (o l'autoritat competent en cas necessari), d'acord amb la seva situació particular. Els representants han de tenir el coneixement i la comprensió suficients dels diversos aspectes del procés d'adopció de decisions, i experiència de treball amb infants.

37. El representant ha de ser conscient que representa exclusivament els interessos de l'infant i no els interessos d'altres persones (progenitors, institucions o organismes -per exemple, centres residencials, l'Administració o la societat). Els representants nomenats per representar les opinions de l'infant han de seguir codis de conducta.

(iii) «D'acord amb les normes de procediment de la legislació»

38. La representació d'un infant s'ha de fer «d'acord amb les normes de procediment de la legislació». Aquesta clàusula no s'ha d'interpretar en el sentit que permet l'ús de la legislació processal, que limita o impedeix el gaudi d'aquest dret

fonamental. Al contrari, s'anima els estats membres a complir les regles bàsiques dels procediments justos, com ara el dret a la defensa i el dret d'accés als arxius propis.

39. Quan no es compleixen les regles de procediment, la decisió del tribunal o de l'autoritat administrativa pot ser impugnada i es pot revocar, substituir o reprendre per fer-ne una revisió jurídica en el futur.

2. Passos per a l'aplicació del dret de l'infant a ser escoltat

40. Per aplicar els dos paràgrafs de l'article 12, són necessaris cinc passos per tal d'aplicar amb eficàcia el dret de l'infant a ser escoltat cada vegada que un assumpte l'afecta o quan és convidat a donar la seva opinió en un procediment formal o en un altre context. Aquests passos s'han d'aplicar de manera apropiada al context en qüestió.

(a) Preparació

41. Els responsables de la vista de l'infant han de garantir que estigui informat sobre el seu dret a expressar la seva opinió en tots els afers que l'afectin i, en particular, en qualsevol procés judicial i administratiu d'adopció de decisions, i sobre l'efecte que les seves opinions tindran en el resultat. A més, l'infant ha de rebre informació sobre l'opció de comunicar-se directament o a través d'un representant, i ha de ser conscient de les possibles conseqüències d'aquesta elecció. La persona que pren les decisions ha de preparar adequadament l'infant abans de la vista, i li ha d'explicar com, quan i on es durà a terme la vista i qui hi participarà, i ha de

tenir en compte les opinions de l'infant en aquest sentit.

(b) La vista

42. El context en el qual un infant exerceix el seu dret a ser escoltat ha de ser un context que ajudi l'infant i l'encoratgi, de manera que vegi que l'adult responsable de la vista està disposat a escoltar i a tenir en compte seriosament el que l'infant ha decidit comunicar. La persona que escoltarà les opinions de l'infant pot ser un adult relacionat amb els assumptes que l'afecten (per exemple, un mestre, un treballador social o un cuidador), una persona que prengui decisions en una institució (per exemple, un director, un administrador o un jutge), o un especialista (per exemple, un psicòleg o un metge).

43. L'experiència mostra que el millor és que la situació adopti el format d'una xerrada en lloc d'un interrogatori unilateral. És preferible que l'infant no sigui escoltat en una audiència pública, sinó en condicions de confidencialitat.

(c) Avaluació de la capacitat de l'infant

44. Les opinions del nen o nena han de ser tingudes en compte quan una anàlisi individual indiqui que és capaç de formar un judici propi. Si és capaç de formar un judici propi de manera raonable i independent, la persona que pren les decisions ha de tenir en compte les seves opinions com un factor significatiu en la solució de la qüestió. S'ha de desenvolupar una bona pràctica per avaluar la capacitat de l'infant.

(d) Informació sobre la manera com s'han tingut en compte les opinions de l'infant (retroalimentació)

45. Atès que l'infant gaudeix del dret que la seva opinió sigui tinguda en compte, la persona que pren les decisions l'ha d'informar dels resultats del procés i explicar-li com s'han tingut en compte les seves opinions. La retroalimentació garanteix que les opinions de l'infant no sols s'escoltin com una formalitat, sinó que es prenguin seriosament. La informació pot induir l'infant a insistir, a estar-hi d'acord o a fer una altra proposta o, en el cas d'un procediment judicial o administratiu, a presentar una apel·lació o una queixa.

(e) Queixes, solucions i compensacions

46. Les lleis són necessàries per proporcionar als infants procediments de reclamació i solucions quan es desatén i es viola el seu dret a ser escoltats i que les seves opinions siguin tingudes en compte.⁷ Els infants han de tenir la possibilitat de dirigir-se a un defensor del poble o a una persona amb un càrrec similar, a totes les institucions relacionades amb la infància, entre altres, les escoles i les llars d'infants, a fi que puguin expressar les seves queixes. Els infants han de saber qui són aquestes persones i com hi poden accedir. En el cas de conflictes familiars sobre la consideració de les opinions dels infants, un infant ha de ser capaç de dirigir-se a una persona dels serveis de joventut de la comunitat.

47. Si el dret del nen o la nena a ser escoltat és violat en el marc d'un procediment judicial o administratiu (article 12, paràgraf 2), l'infant ha de tenir accés als recursos i procediments de reclamació que proporcionin solucions en cas de violació de drets. Els procediments de reclamació han de proporcionar mecanismes fiables per garantir que els infants estiguin segurs que el fet de fer-ne ús no els exposarà al risc de patir cap tipus de violència o de càstig.

3. Obligacions dels estats membres

A. Obligacions bàsiques dels estats membres

48. El dret dels infants a ser escoltats imposa als estats membres l'obligació de revisar o modificar la seva legislació per tal d'establir mecanismes que proporcionin als infants accés a una informació correcta, un suport adequat si escau, informació sobre com s'han tingut en compte les seves opinions i procediments de reclamació, solucions o compensacions.

49. Per tal de complir aquestes obligacions, els estats membres han d'adoptar les estratègies següents:

- Revisar i suprimir les declaracions i les reserves restrictives de l'article 12.
- Establir institucions independents a favor dels drets humans, com ara defensors del menor o comissionats amb un ampli mandat sobre els drets dels infants.⁸

7. Vegeu l'Observació general núm. 5 (2003) del Comitè, sobre mesures generals d'implementació de la Convenció dels drets dels infants, paràgraf 24.

8. Vegeu l'Observació general núm. 2 (2002) del Comitè, sobre el paper de les institucions nacionals independents de drets humans.

- Formar, en relació amb l'article 12 i la seva aplicació a la pràctica, tots els professionals que treballen amb els infants i per als infants, inclosos advocats, jutges, policies, treballadors socials, assistents socials, psicòlegs, cuidadors, funcionaris de residències i de presons, docents de tots els nivells del sistema d'educació, metges, infermeres i altres professionals sanitaris, funcionaris públics, funcionaris d'hospicis i autoritats tradicionals.
- Assegurar que es donen les condicions adequades per donar suport als infants i encoratjar-los a expressar les seves opinions, i assegurar que aquestes opinions són tingudes en compte, mitjançant reglaments i acords que recolzen en les lleis i els codis institucionals i l'eficàcia dels quals s'avalua periòdicament.
- Lluitar contra les actituds negatives, les quals impedeixen la plena aplicació del dret de l'infant a ser escoltat, per mitjà de campanyes públiques, incloses persones influents i mitjans de comunicació, per canviar les concepcions convencionals generalitzades de l'infant.

(b) Obligacions específiques en relació amb els procediments judicials i administratius

- (i) El dret dels infants a ser escoltats en procediments judicials civils

50. Els principals casos en què es requereix que els nens i les nenes siguin escoltats es detallen a continuació:

Divorci i separació

51. En els casos de separació i divorci, els fills i les filles de la relació es veuen clarament afectats per les decisions dels tribunals. Qüestions com la pensió alimentària dels infants o la custòdia i les visites les determina el jutge durant el judici o bé es decideixen per mitjà de la mediació per part d'un tribunal. Moltes jurisdiccions han inclòs en la seva normativa, en relació amb la dissolució d'una relació, una disposició segons la qual el jutge ha de donar consideració primordial a «l'interès superior de l'infant».

52. Per aquesta raó, tota la legislació sobre la separació i el divorci ha d'incloure el dret dels nens i les nenes a ser escoltats per les persones que prenen les decisions i en els processos de mediació. Algunes jurisdiccions, ja sigui per qüestions de política o de legislació, prefereixen establir una edat a partir de la qual es considera els infants capaços d'expressar la seva opinió. La Convenció, però, anticipa que aquesta qüestió s'ha de determinar de manera individual, ja que es refereix a l'edat i a la maduresa de l'infant, raó per la qual requereix una avaluació individual de la seva capacitat.

Separació dels pares i atenció alternativa

53. Cada vegada que es pren la decisió de separar un infant de la seva família perquè és víctima d'abusos o de negligència a la seva llar, cal tenir en compte la seva opinió per actuar segons el seu interès primordial. La intervenció es pot iniciar a partir de la denúncia d'un infant, d'un

altre membre de la família o d'una persona del seu entorn, quan s'al·legui abús o negligència per part de la família.

54. Segons l'experiència del Comitè, el dret dels nens i les nenes a ser escoltats no sempre és tingut en compte pels estats membres. El Comitè recomana que els estats membres garanteixin, mitjançant la legislació, la reglamentació i directrius polítiques, que se sol·liciti i es tingui en compte l'opinió de l'infant, incloses les decisions relacionades amb l'acolliment en una institució, el desenvolupament i la revisió de plans d'atenció, i les visites amb els pares i la família.

L'adopció i la institució de la kafala de la llei islàmica

55. Quan un nen o nena és donat en adopció o en règim de *kafala* de la llei islàmica, és de vital importància que sigui escoltat. Aquest procés també és necessari quan l'adopció la duen a terme els padrastres o les famílies d'acollida, encara que l'infant i els pares adoptius hagin estat vivint junts durant algun temps.

56. L'article 21 de la Convenció estableix que l'interès primordial de l'infant ha de ser el factor més important. En les decisions d'adopció, de *kafala* o de qualsevol altre tipus d'acolliment, l'interès primordial del nen o la nena no pot definir-se sense tenir en compte la seva opinió. El Comitè insta tots els estats membres a informar l'infant, si és possible, sobre els efectes de l'adopció, la *kafala* o altres

tipus d'acolliment, i a garantir mitjançant la legislació que s'escoltin les seves opinions.

(ii) El dret dels infants a ser escoltats en procediments judicials penals

57. En els procediments penals, el dret de l'infant a expressar la seva opinió lliurement en tots els afers que l'afectin ha de ser plenament respectat i aplicat en cada etapa del procés de justícia de menors.⁹

Delinqüents infantils

58. L'article 12, paràgraf 2, de la Convenció estableix que els infants dels quals s'al·legui que han infringit les lleis penals o als quals s'acusi o es declari culpables d'haver infringit aquestes lleis, tenen dret a ser escoltats. Aquest dret s'ha de respectar plenament en totes les etapes del procés judicial, des de l'etapa prèvia al judici, quan la persona té dret a guardar silenci, fins al dret a ser escoltat per la policia, el fiscal i el jutge d'instrucció. Aquest dret també s'aplica a les fases d'adjudicació i disposició, i a l'aplicació de les mesures imposades.

59. En cas de desjudicialització, inclosa la mediació, l'infant ha de tenir l'oportunitat de donar el seu consentiment lliure i voluntari, i se li ha de donar l'oportunitat d'obtenir assessorament jurídic i de qualsevol altre tipus i assistència per determinar la idoneïtat i la conveniència de la mesura de desjudicialització proposada.

9. Vegeu l'Observació general núm. 10 (2007) del Comitè, sobre els drets de l'infant en la justícia de menors (CRC/C/GC/10).

60. Per tal de participar de manera efectiva en els procediments, tots els infants han de ser informats de manera immediata i directa dels càrrecs que se'ls imputen en una llengua que entenguin, i també sobre el procediment de la justícia de menors i les possibles mesures adoptades pel tribunal. El procediment s'ha de dur a terme en una atmosfera que permeti la nena o el nen participar i expressar-se lliurement.

61. La vista d'una causa contra un infant acusat d'haver infringit les lleis s'ha de fer a porta tancada. Hi pot haver excepcions molt limitades a aquesta regla, que han d'estar clarament definides en la legislació nacional i s'han d'aplicar pensant en l'interès primordial de l'infant.

Infants víctimes i testimonis de delictes

62. Els infants víctimes i testimonis d'un delicte han de tenir l'oportunitat d'exercir plenament el seu dret a expressar lliurement la seva opinió d'acord amb la resolució 2005/20 del Consell Econòmic i Social de les Nacions Unides, «Directrius sobre la justícia en assumptes concernents als infants víctimes i testimonis de delictes».¹⁰

63. Concretament, això vol dir que s'han de dedicar tots els esforços a assegurar que els infants víctimes i/o testimonis d'un delicte siguin consultats sobre els assumptes pertinents relatius a la seva participació en el cas que s'examina, i puguin expressar lliurement i a la seva

manera les seves opinions i preocupacions relatives a la seva participació en el procés judicial.

64. El dret de l'infant víctima i/o testimoni d'un delicte també està relacionat amb el dret a ser informat sobre qüestions com la disponibilitat de serveis mèdics, psicològics i socials, el paper d'un infant víctima i/o testimoni d'un delicte, la manera de dur a terme els «interrogatoris», mecanismes de suport existents per a l'infant en el moment de presentar una denúncia i de participar en les investigacions i els procediments judicials, els llocs i els horaris específics de les vistes, la disponibilitat de mesures de protecció, les possibilitats de rebre una compensació i les condicions per a l'apel·lació.

(iii) El dret dels infants a ser escoltats en procediments administratius

65. Tots els estats membres han de desenvolupar procediments administratius de la legislació que reflecteixin els requisits de l'article 12 i garanteixin el dret de l'infant a ser escoltat, juntament amb altres drets processals, inclosos els drets a la divulgació dels registres corresponents, a la notificació de la vista i a la representació dels pares o altres persones.

66. Els infants acostumen a passar per procediments administratius en lloc de procediments judicials, ja que els procediments administratius són menys formals, més flexibles i relativament fàcils d'establir de conformitat amb la

10. Resolució 2005/20 del Consell Econòmic i Social de les Nacions Unides, en especial els articles 8, 19 i 20. Disponible a: www.un.org/ecosoc/docs/2005/Resolution%202005-20.pdf (en anglès).

legislació i la reglamentació. Els procediments han d'adaptar-se i ser accessibles als infants.

67. Entre els exemples concrets dels procediments administratius aplicables als nens i les nenes s'inclouen mecanismes per abordar problemes de disciplina a les escoles (per exemple, suspensions i expulsions), negatives a atorgar certificats de rendiment escolar i qüestions relacionades amb el rendiment escolar, mesures disciplinàries i negatives a concedir privilegis als centres de detenció de menors, sol·licituds d'asil per als infants no acompanyats, i sol·licituds de permisos de conduir. En tots aquests assumptes, han de tenir el dret a ser escoltats i a gaudir d'altres drets «d'acord amb les normes de procediment de la legislació.»

B. EL DRET A SER ESCOLTAT I LA RELACIÓ AMB ALTRES DISPOSICIONS DE LA CONVENCIO

68. L'article 12, com a principi general, està vinculat als altres principis generals de la Convenció, com l'article 2 (dret a la no-discriminació), l'article 6 (dret a la vida, a la supervivència i al desenvolupament) i, en particular, és interdependent amb l'article 3 (la consideració principal de l'interès primordial de l'infant). L'article 12 també està estretament vinculat amb els articles relacionats amb els drets i les llibertats civils, en particular l'article 13 (dret a la llibertat d'expressió) i l'article 17 (dret a la informació). A més, l'article 12 està connectat a tots els altres articles de la Convenció, que no poden aplicar-se plenament si

l'infant no és respectat com un subjecte amb les seves pròpies opinions sobre els drets que contenen els articles corresponents i la seva aplicació.

69. La relació entre l'article 12 i l'article 5 (el desenvolupament de les capacitats de l'infant i la direcció i la guia adequades per part dels pares -vegeu el paràgraf 84 d'aquesta Observació general) és d'especial rellevància, ja que és fonamental que les orientacions donades pels pares tinguin en compte el desenvolupament de les capacitats de l'infant.

1. Articles 12 i 3

70. L'objectiu de l'article 3 és garantir que en totes les accions que concerneixen els infants dutes a terme per institucions de benestar social públiques o privades, tribunals de justícia, autoritats administratives o cossos legislatius, sempre prevalgui l'interès primordial de l'infant. Això significa que totes les accions efectuades en nom de l'infant han de respectar el seu interès primordial. Aquest interès és similar a un dret processal que obligui els estats membres a adoptar mesures per assegurar que es té en compte l'interès primordial. La Convenció obliga els estats membres a garantir que els responsables d'aquestes accions escolten l'infant tal com s'estipula en l'article 12. Aquesta mesura és obligatòria.

71. L'interès primordial, establert en col·laboració amb l'infant, no és l'únic factor que cal tenir en compte en les actuacions de les institucions, les autoritats i l'Administració. És, però, d'importància cabdal, com ho és l'opinió del nen o la nena.

72. L'article 3 està dedicat als casos individuals, però, de manera explícita, també exigeix que es tingui en compte l'interès primordial dels infants com a grup en tots els afers que els concerneixen. Els estats membres, en conseqüència, tenen l'obligació de tenir en compte no només la situació individual de cada infant a l'hora d'identificar el seu interès primordial, sinó també els interessos primordials dels infants com a grup. A més a més, els estats membres han d'examinar les actuacions de les institucions públiques i privades, de les autoritats i dels cossos legislatius. L'extensió de l'obligació als cossos legislatius indica clarament que qualsevol llei, reglament o norma que afecta els infants ha de seguir el criteri de l'interès primordial.

73. No hi ha dubte que els interessos primordials dels infants com a grup definit s'han d'establir de la mateixa manera que quan es valoren els interessos individuals. Si els interessos primordials d'un gran nombre d'infants estan en joc, els directores d'institucions, les autoritats o els organismes governamentals també han d'oferir als infants d'aquests grups indefinits l'oportunitat de ser escoltats i han de tenir en compte les seves opinions a l'hora de programar actuacions, incloent decisions legislatives que afectin de manera directa o indirecta els infants.

74. No hi ha conflicte entre els articles 3 i 12, només una funció complementària dels dos principis generals: l'un estableix l'objectiu d'aconseguir l'interès primordial de l'infant, i l'altre estableix la metodologia per assolir l'objectiu d'escoltar l'infant o els infants. De fet, l'article 3 no es pot aplicar correctament si no es respecten els components de l'article 12. Així

mateix, l'article 3 reforça la funcionalitat de l'article 12, ja que facilita el paper bàsic dels infants en totes les decisions que afecten les seves vides.

2. Articles 12, 2 i 6

75. El dret a la no-discriminació és un dret inherent garantit per tots els instruments dels drets humans, inclosa la Convenció dels Drets dels Infants. Segons l'article 2 de la Convenció, tot infant té dret a no ser discriminat en l'exercici dels seus drets, inclosos els que recull l'article 12. El Comitè subratlla que els estats membres han d'adoptar les mesures apropiades per assegurar a tots els nens i nenes el dret a expressar lliurement les seves opinions i que aquestes siguin tingudes en compte sense discriminació per motius de raça, color, sexe, idioma, religió, opinió política o d'altra mena, origen nacional, ètnic o social, posició econòmica, incapacitat física, naixement o qualsevol altra condició de l'infant. Els estats membres han de protegir els infants contra la discriminació, especialment envers grups d'infants vulnerables o marginats, per assegurar-los el dret a ser escoltats i a participar en tots els assumptes que els afecten, en igualtat de condicions amb els altres infants.

76. En particular, el Comitè observa amb preocupació que, en algunes societats, les actituds i les pràctiques consuetudinàries obstaculitzen el gaudi d'aquest dret i hi imposen limitacions importants. Els estats membres han de prendre les mesures adequades per sensibilitzar i educar la societat sobre els efectes negatius d'aquestes actituds i pràctiques i per

fomentar canvis d'actitud per tal d'aconseguir la plena aplicació dels drets de tots els infants segons aquesta Convenció.

77. El Comitè insta els estats membres a prestar una atenció especial al dret de les nenes menors d'edat a ser escoltades, a rebre suport si cal, a expressar la seva opinió i que sigui tinguda en compte, ja que els estereotips de gènere i els valors patriarcalcs dificulten que les nenes puguin gaudir del dret establert en l'article 12 i hi imposen limitacions importants.

78. El Comitè veu de manera positiva l'obligació que imposa als estats membres l'article 7 de la Convenció dels Drets de les Persones amb Discapacitat de garantir que els infants amb discapacitat disposin de l'assistència i l'equipament necessaris per poder expressar lliurement la seva opinió i perquè la seva opinió sigui tinguda en compte.

79. L'article 6 de la Convenció dels Drets dels Infants reconeix que tot infant té el dret inherent a la vida i que els estats membres han d'assegurar-li al màxim possible la supervivència i el desenvolupament. El Comitè és conscient de la importància de promoure el dret de l'infant a ser escoltat, atès que la seva participació és una eina per estimular el ple desenvolupament de la seva personalitat i de les seves capacitats, d'acord amb l'article 6 i amb els objectius de l'educació que conté l'article 29.

3. Articles 12, 13 i 17

80. L'article 13, relatiu al dret a la llibertat d'expressió, i l'article 17, relatiu

a l'accés a la informació, són prerequisits essencials per a l'exercici efectiu del dret a ser escoltat. Aquests articles estableixen que els infants són subjectes de drets i, juntament amb l'article 12, afirmen que l'infant té dret a exercir aquests drets en nom propi, d'acord amb el desenvolupament de les seves capacitats.

81. El dret a la llibertat d'expressió recollit en l'article 13 es confon sovint amb el de l'article 12. No obstant això, tot i que aquests dos articles estan estretament relacionats, tracten drets diferents. La llibertat d'expressió es refereix al dret a tenir i expressar opinions i a cercar i rebre informació per qualsevol mitjà. Assegura el dret de la persona a no patir restriccions per part dels estats membres a causa de les opinions que té o expressa. Com a tal, aquest dret imposa als estats membres l'obligació de no interferir en l'expressió d'aquestes opinions, o en l'accés a la informació, i, alhora, de protegir el dret d'accés als mitjans de comunicació i al diàleg públic. L'article 12, en canvi, es refereix al dret d'expressió d'opinions específicament sobre qüestions que afecten l'infant, i al dret a participar en les accions i les decisions que repercuteixen sobre la seva vida. L'article 12 imposa als estats membres l'obligació d'establir el marc jurídic i els mecanismes necessaris per facilitar la participació activa de l'infant en totes les accions que l'afecten i en l'adopció de decisions, i l'obligació de tenir en compte les opinions dels infants un cop expressades. La llibertat d'expressió de l'article 13 no requereix aquest compromís o aquesta resposta dels estats membres. No obstant això, el fet de crear un ambient de respecte vers els infants

perquè expressin les seves opinions, de conformitat amb l'article 12, també contribueix a desenvolupar la capacitat dels infants d'exercir el seu dret a la llibertat d'expressió.

82. El compliment del dret de l'infant a la informació, de conformitat amb l'article 17 és, en bona part, un requisit previ per a la realització efectiva del dret a expressar opinions. Els infants necessiten accedir a informació relacionada amb totes les qüestions que els concierneixin per mitjà de formats adequats a la seva edat i a les seves capacitats. Això s'aplica, per exemple, a informació relacionada amb els seus drets, qualsevol procediment que els afecti, la legislació nacional, reglaments i polítiques, serveis locals i procediments d'apel·lació i de denúncia. De conformitat amb els articles 17 i 42, els estats membres han d'incloure els drets dels infants en els plans d'estudi.

83. El Comitè també recorda als estats membres que els mitjans de comunicació són un mitjà important tant per donar a conèixer el dret dels infants a expressar les seves opinions com per proporcionar oportunitats per a l'expressió pública d'aquestes opinions. El Comitè encoratja diversos mitjans de comunicació a dedicar més recursos a la inclusió dels infants en el desenvolupament de programes i la creació d'oportunitats perquè els infants desenvolupin i liderin iniciatives en els mitjans de comunicació sobre els seus drets.¹¹

4. Articles 12 i 5

84. L'article 5 de la Convenció estableix que els estats membres han de respectar les responsabilitats, els drets i els deures dels pares, dels tutors legals, dels membres de la família extensa o de la comunitat, d'acord amb els usos locals, a fi de donar a l'infant la direcció i la guia adequades perquè pugui exercir els drets reconeguts en aquesta Convenció. En conseqüència, té el dret de rebre direcció i guia, que ha de compensar la seva falta de coneixement, experiència i comprensió, els quals estan limitats pel desenvolupament de les seves capacitats, com s'indica en aquest article. Els pares, els tutors legals o altres persones que tinguin la responsabilitat legal de l'infant, com més coneixements, experiència i capacitat de comprensió tinguin aquest infant, més han de transformar aquesta direcció i guia en advertiments i consells, i més endavant en un intercanvi en condicions d'igualtat. Aquesta transformació no s'ha de dur a terme en un moment determinat del desenvolupament de l'infant, sinó que ha d'anar augmentant de manera constant a mesura que se l'anima a manifestar les seves opinions.

85. Aquest requisit es reprèn a l'article 12 de la Convenció, que estipula que les opinions de l'infant han de ser tingudes en compte quan sigui capaç de formar un judici propi. En altres paraules, a mesura que els infants adquireixen capacitats, se'ls permet tenir més responsabilitat en la regulació dels afers que els afecten.¹²

11. Dia de debat general sobre infants i mitjans de comunicació (1996): www.unhchr.ch/html/menu2/6/crc/doc/days/media.pdf. [adreça errònia]

12. Observació general núm. 5 (2003), sobre les mesures generals d'aplicació de la Convenció dels Drets dels Infants.

5. L'article 12 i l'aplicació dels drets dels infants en general

86. A més dels articles examinats en els paràgrafs anteriors, la majoria dels altres articles de la Convenció requereixen i promouen la implicació dels infants en els afers que els afecten. En totes aquestes mencions sobre la implicació dels infants, el concepte de participació s'utilitza contínuament. Sens dubte, l'eix central és l'article 12, però el requisit de planificar, treballar i desenvolupar en col·laboració amb els infants és present en tota la Convenció.

87. La pràctica de l'aplicació dels drets dels infants aborda tota una sèrie de problemes, com la salut, l'economia, l'educació o el medi ambient, que són d'interès no només afecten els individus, sinó també els grups d'infants i la infància en general. En conseqüència, el Comitè sempre ha interpretat la participació en termes generals per tal d'establir els procediments no només per a cada nen i nena i per als grups d'infants clarament definits, sinó també per a grups d'infants com els indígenes, els infants amb discapacitats o els infants en general, que es veuen afectats directament o indirectament per les condicions socials, econòmiques o culturals de la seva societat.

88. Aquest concepte tan ampli de la participació dels infants es reflecteix en el document final aprovat durant la vint-i-setena sessió extraordinària de l'Assemblea General titulat «A world fit for children» (un món apropiat per als infants). Els estats membres s'han

compromès a «elaborar i aplicar programes per fomentar la participació genuïna dels infants, inclosos els adolescents, en els processos de presa de decisions, fins i tot en les famílies, en les escoles i en els àmbits nacional i local» (paràgraf 32, subparàgraf 1). El Comitè ha assenyalat en l'Observació general núm. 5, sobre les mesures generals d'aplicació de la Convenció dels Drets dels Infants, que «és important que els governs estableixin una relació directa amb els infants, i no simplement una relació a través d'organitzacions no governamentals (ONG) o institucions de drets humans».¹³

C. L'APLICACIÓ DEL DRET A SER ESCOLTATS EN DIFERENTS ENTORNS I SITUACIONS

89. El dret de la nena i el nen a ser escoltats s'ha d'aplicar en els diversos entorns i situacions en què creixen, es desenvolupen i aprenen. En aquests entorns i situacions, hi ha diversos conceptes sobre l'infant i la seva funció que poden facilitar o restringir la implicació dels infants en els afers quotidians i en les decisions importants. Hi ha diverses maneres d'influir en l'aplicació del dret de l'infant a ser escoltat que els estats membres poden utilitzar per fomentar la seva participació.

1. En la família

90. Una família en què els infants poden expressar lliurement les seves opinions i

13. Ibid., paràgraf 12.

en què se'ls pren seriosament des de les primeres etapes de la seva vida constitueix un model important, i és una preparació perquè l'infant exerceixi el dret a ser escoltat per la resta de la societat. Aquest enfocament de l'educació dels fills serveix per promoure el desenvolupament individual, millorar les relacions familiars i facilitar la socialització dels infants, i té un paper de prevenció contra totes les formes de violència a la llar i a la família.

91. La Convenció reconeix els drets i les responsabilitats dels pares o altres tutors legals a l'hora de proporcionar direcció i guia adequades als seus fills (vegeu el paràgraf 84 més amunt), però subratlla que s'han de proporcionar per ajudar-los a exercir els seus drets i exigeix que la direcció i la guia es duguin a terme de manera coherent amb el desenvolupament de les capacitats de l'infant.

92. Els estats membres han d'encoratjar, per mitjà de la legislació i les polítiques, els pares, els tutors i els cuidadors a escoltar els infants i a tenir en compte les seves opinions en els afers que els afecten. També s'ha d'aconsellar els pares que donin suport als infants per tal que exerceixin el dret d'expressar lliurement les seves opinions i que aquestes es tinguin en compte en tots els nivells de la societat.

93. Per tal de facilitar el desenvolupament de mesures educatives que respectin el dret de l'infant a ser escoltat, el Comitè recomana als estats membres que promoguin programes d'educació per a pares basats en conductes i actituds positives existents, i que difonguin informació sobre els drets dels infants i dels pares que estableix la Convenció.

94. Aquests programes han de tractar:

- La relació de respecte entre pares i fills
- La participació dels infants en l'adopció de decisions
- La implicació que representa tenir en compte les opinions de tots els membres de la família
- La comprensió, la promoció i el respecte del desenvolupament de les capacitats de l'infant
- Maneres de tractar opinions contradictòries en el si de la família

95. Aquests programes han de reforçar el principi que les nenes i els nens tenen el mateix dret a expressar les seves idees.

96. Els mitjans de comunicació han de tenir una funció important a l'hora de comunicar als pares que la participació dels seus fills és de gran valor per als mateixos infants, per a les famílies i per al conjunt de la societat.

2. En l'atenció alternativa

97. S'han d'establir mecanismes per garantir que els infants, en totes les formes d'atenció alternativa, incloses les institucions, siguin capaços d'expressar la seva opinió i que aquesta opinió sigui tinguda en compte pel que fa a l'acolliment, la normativa relativa a l'atenció en famílies o en llars d'acollida i la seva vida quotidiana. Aquestes mecanismes han d'incloure:

- Una legislació que proporcioni a l'infant el dret a la informació sobre qualsevol de-

cisió relativa a l'acolliment, pla d'atenció i/o tractament, i oportunitats per expressar la seva opinió, i el dret que aquesta opinió sigui tinguda en compte durant tot el procés d'adopció de decisions.

- Una legislació que garanteixi el dret de l'infant a ser escoltat i que la seva opinió sigui tinguda en compte en el desenvolupament i l'establiment de serveis d'atenció adequats per als infants.
- L'establiment d'una institució de supervisió competent, com ara un defensor dels infants, un comissionat o un servei d'inspecció, per supervisar el compliment de la normativa que regeix la prestació d'atenció, protecció o tractament dels infants, de conformitat amb les obligacions previstes en l'article 3. L'òrgan de supervisió ha d'estar autoritzat per tenir accés sense cap impediment a les instal·lacions residencials (incloses les instal·lacions per a menors que hagin infringit la llei), per escoltar les opinions i preocupacions dels infants directament, i per supervisar en quina mesura les seves opinions són escoltades i tingudes en compte per la institució.
- L'establiment de mecanismes eficaços, com ara un consell representatiu dels infants, tant de nenes com de nens, al centre residencial, autoritzat per participar en el desenvolupament i l'aplicació de les polítiques i les normes de la institució.

3. En l'atenció sanitària

98. Les disposicions de la Convenció exigeixen que es respecti el dret dels infants a expressar les seves opinions i a participar en la promoció del seu benestar i el

desenvolupament saludable. Això s'aplica a les decisions individuals relatives a l'atenció sanitària i a la implicació dels infants en el desenvolupament de polítiques i serveis sanitaris.

99. El Comitè identifica diverses qüestions diferents però relacionades entre si que cal tenir en compte pel que fa a la participació dels infants en les pràctiques i les decisions relatives a la seva atenció sanitària.

100. Els infants, fins i tot els més petits, s'han d'incloure en els processos d'adopció de decisions, d'una manera que sigui compatible amb el desenvolupament de les seves capacitats. Se'ls ha de facilitar informació sobre els tractaments proposats i sobre els seus efectes i resultats, utilitzant formats adequats i adaptats als infants amb discapacitat.

101. Els estats membres han d'introduir lleis o reglaments que assegurin que les nenes i els nens tenen accés a serveis confidencials d'orientació i assessorament mèdic sense el consentiment dels pares, independentment de l'edat, quan això sigui necessari per a la seva seguretat o el seu benestar. Els infants poden necessitar aquests serveis, per exemple, si són víctimes de violència o d'abús a la llar, quan necessitin serveis o educació sobre salut reproductiva, o en cas de conflicte entre els pares i l'infant sobre l'accés a serveis de salut. El dret a l'orientació i l'assessorament és diferent del dret a donar consentiment mèdic, i no ha d'estar subjecte a cap límit d'edat.

102. El Comitè acull amb satisfacció l'establiment en alguns països d'una edat fixa en la qual el dret al consenti-

ment passa al nen o la nena, i encoratja els estats membres a tenir en compte l'aplicació d'aquesta normativa. Així, els infants que superen aquesta edat tenen dret a donar el seu consentiment sense haver de sotmetre's a cap avaluació professional individual de la seva capacitat, després de consultar un expert independent i competent. No obstant això, el Comitè recomana que els estats membres garanteixin que, quan un infant per sota de l'edat establerta demostrï que és capaç d'expressar una opinió informada sobre el seu tractament, aquesta opinió sigui tinguda en compte.

103. Els professionals i els centres sanitaris han de proporcionar als infants informació clara i accessible sobre els seus drets pel que fa a la participació en investigació pediàtrica i en assajos clínics. Els infants han de tenir informació sobre la investigació, de manera que se'n pugui obtenir un consentiment informat a més d'altres garanties processals.

104. Els estats membres també han d'adoptar mesures que permetin als infants contribuir amb les seves opinions i experiències a la planificació i la programació de serveis per a la seva salut i el seu desenvolupament. S'ha de demanar als infants la seva opinió sobre tots els aspectes de l'atenció sanitària, inclosos els serveis que es necessiten, com i on aquests serveis s'ofereixen millor, barreres discriminatòries per accedir-hi, qualitat i actituds dels professionals de la salut, i com fomentar les capacitats dels infants perquè cada vegada tinguin

més responsabilitats sobre la seva salut i el seu desenvolupament. Aquesta informació es pot obtenir, entre d'altres, per mitjà de sistemes de retroalimentació per als infants que utilitzen els serveis o que participen en investigacions i processos sanitaris, i es pot fer arribar als parlaments o als consells infantils a escala local o nacional perquè s'elaborin normes i indicadors dels serveis sanitaris que respectin els drets dels infants.¹⁴

4. En l'educació i l'escola

105. El respecte pel dret de l'infant a ser escoltat en l'àmbit de l'educació és fonamental per a la realització del dret a l'educació. El Comitè observa amb preocupació l'autoritarisme, la discriminació, la falta de respecte i la violència contínua que caracteritzen la realitat de moltes escoles i aules. Aquests ambients no contribueixen a l'expressió de les opinions per part dels infants ni a permetre que aquestes opinions siguin tingudes en compte.

106. El Comitè recomana que els estats membres adoptin mesures per crear oportunitats per als infants perquè expressin les seves opinions i perquè aquestes opinions siguin tingudes en compte pel que fa a les qüestions següents.

107. En tots els entorns educatius, inclosos els programes educatius dels primers cursos, s'ha de promoure el paper actiu dels infants en un ambient d'aprenentatge

14. El Comitè també destaca l'Observació general núm. 3 (2003), sobre VIH/sida i els drets dels infants (paràgrafs 11 i 12), i l'Observació general núm. 4 (2003), sobre la salut dels adolescents (paràgraf 6).

participatiu.¹⁵ L'ensenyament i l'aprenentatge han de tenir en compte les condicions de vida i les perspectives dels infants. Per aquesta raó, les autoritats educatives han d'incloure les opinions dels infants i dels seus pares en la planificació dels plans d'estudi i dels programes escolars.

108. L'educació sobre els drets humans pot influir en les motivacions i els comportaments dels infants només quan els drets humans es practiquen en les institucions en què aprèn, juga i conviu amb altres infants i adults.¹⁶ En concret, els infants sotmeten a una anàlisi minuciosa el dret que tenen a ser escoltats en aquestes institucions, en les quals poden observar si efectivament es tenen en compte les seves opinions, tal com estableix la Convenció.

109. La participació de les nenes i els nens és indispensable per crear un clima social a l'aula, el qual estimula la cooperació i el suport mutu, necessaris per a l'aprenentatge interactiu centrat en els infants. Tenir en compte les opinions dels infants és especialment important per eliminar la discriminació, prevenir l'assetjament escolar i establir mesures disciplinàries. El Comitè veu amb satisfacció l'expansió de l'educació entre iguals i l'assessorament entre companys.

110. La participació constant dels nens i les nenes en els processos d'adopció de decisions s'ha d'assolir, entre d'altres,

mitjançant consells escolars, consells d'estudiants i representació d'estudiants en les juntes directives i els comitès dels centres escolars, en els quals poden expressar lliurement les seves opinions sobre el desenvolupament i l'aplicació de les polítiques escolars i els codis de conducta. Aquests drets els ha de recollir la legislació, ja que no es pot dependre de la bona voluntat de les autoritats, les escoles i els directores dels centres perquè els posin en pràctica.

111. Més enllà de l'escola, els estats membres han de consultar els infants a escala local i nacional sobre tots els aspectes de la política educativa, inclosos, entre d'altres, l'enfortiment del caràcter adaptat als infants del sistema educatiu, els centres d'aprenentatge informals i no formals, que els proporcionen una «segona oportunitat», els plans d'estudi, els mètodes d'ensenyament, les estructures escolars, les normes, els pressupostos i els sistemes de protecció infantil.

112. El Comitè encoratja els estats membres a donar suport al desenvolupament d'organitzacions d'estudiants independents, que poden ajudar els infants a dur a terme de manera competent les seves funcions de participació en el sistema educatiu.

113. En les decisions sobre el pas al següent nivell escolar o sobre l'elecció d'una trajectòria, s'ha d'assegurar el dret de

15. «A human rights-based approach to Education for All: A framework for the realization of children's right to education and rights within education» (Un enfocament de l'educació per a tots basat en els drets humans: un marc per a la realització del dret dels infants a l'educació i els drets en l'àmbit de l'educació), UNICEF/UNESCO (2007).

16. Observació general núm. 1 (2003) del Comitè dels drets dels infants, sobre els objectius de l'educació (article 29, paràgraf 1, de la Convenció), (CRC/GC/2001/1).

l'infant a ser escoltat, ja que aquestes decisions afecten profundament els interessos primordials de l'infant i, per tant, han de ser objecte de revisió administrativa o judicial. A més, en matèria disciplinària, el dret a ser escoltat ha de ser plenament respectat.¹⁷ Concretament, en el cas que s'exclougui un infant de l'ensenyament o de l'escola, aquesta decisió ha de ser objecte de revisió judicial, ja que contradiu el dret de l'infant a l'educació.

114. El Comitè veu de manera favorable la introducció en molts països de plans d'estudi adaptats als infants, que es proposen proporcionar un ambient interactiu, atent, protector i participatiu que prepari els infants i els adolescents per assumir una funció activa en la societat i ser ciutadans responsables en el si de la seva comunitat.

5. En el joc, l'entreteniment, els esports i les activitats culturals

115. Les nenes i els nens necessiten jocs, entreteniment i activitats físiques i culturals per desenvolupar-se i socialitzar-se. Aquests elements s'han de dissenyar tenint en compte les preferències i les capacitats dels infants. Els infants que són capaços d'expressar la seva opinió han de ser consultats sobre l'accessibilitat i l'adequació de les instal·lacions de jocs i entreteniment. Els infants molt petits i alguns infants amb discapacitat, que no poden participar en els processos formals de consulta, han de disposar d'oportunitats concretes per expressar els seus desitjos.

6. Al lloc de treball

116. Els infants que treballen amb edats menors del que permeten les lleis i els convenis de l'Organització Internacional del Treball números 138 (1973) i 182 (1999) han de ser escoltats en un entorn sensible als infants per tal de comprendre les seves opinions sobre la situació i els seus interessos primordials. Han de participar en la recerca d'una solució que respecti les limitacions econòmiques i socioestructurals i també el context cultural en què aquests infants treballen. També han de ser escoltats quan es desenvolupen polítiques per eliminar les causes principals del treball infantil, especialment si es tracta de polítiques en matèria d'educació.

117. Els infants que treballen tenen dret a ser protegits jurídicament contra l'exploatació i han de ser escoltats pels inspectors encarregats d'inspeccionar l'aplicació del dret laboral quan analitzen els llocs i les condicions de treball. Els infants i, si n'hi ha, els representants de les associacions d'infants treballadors, també han de ser escoltats quan es redacten lleis laborals, o quan es considera i s'avalua l'entrada en vigor d'aquestes lleis.

7. En situacions de violència

118. La Convenció estableix el dret de l'infant a estar protegit contra tota forma de violència, i la responsabilitat dels estats membres de garantir aquest dret a tots els infants sense cap discriminació.

17. Els estats membres han de consultar l'Observació general núm. 8 (2006) del Comitè, sobre el dret de l'infant a la protecció davant els càstigs corporals i altres formes de càstig cruels o degradants, la qual tracta les estratègies de participació per eliminar el càstig corporal (CRC/C/GC/8).

El Comitè encoratja els estats membres a consultar amb els infants el desenvolupament i l'aplicació de mesures legislatives, polítiques, educatives i altres per fer front a totes les formes de violència. S'ha de prestar una atenció especial a garantir que els infants marginats i desfavorits, com ara els infants explotats, els del carrer o els refugiats no queden exclosos dels processos de consulta dissenyats per recollir opinions sobre la legislació i els processos polítics.

119. En aquest sentit, el Comitè acull amb satisfacció les conclusions de l'estudi de la Secretaria General sobre la violència envers els infants, i insta els estats membres a aplicar plenament les seves recomanacions, inclosa la recomanació de proporcionar-los l'espai per expressar lliurement les seves opinions i de tenir-les en compte en tots els aspectes de prevenció, informant de la violència envers els infants i establint-ne un control.¹⁸

120. Gran part de la violència perpetrada contra els infants no troba resistència, d'una banda, perquè els infants perceben determinades formes de comportament abusiu com a pràctiques acceptades, i de l'altra, a causa de la manca de mecanismes de denúncia pensats per als infants. Per exemple, no tenen ningú a qui poder informar amb confiança i seguretat sobre maltractaments que han patit, com el càstig corporal, la mutilació genital o el matrimoni precoç, ni cap canal per comunicar les seves observacions generals als responsables de garantir els seus drets.

Així, la inclusió efectiva dels infants en les mesures de protecció requereix que estiguin informats del seu dret a ser escoltats i a créixer sense cap forma de violència física i psicològica. Els estats membres han d'obligar totes les institucions infantils a facilitar-los l'accés a les persones o les organitzacions a les quals poden acudir amb confiança i seguretat, incloses línies telefòniques d'ajuda, i a proporcionar llocs on els infants puguin compartir les seves experiències i opinions sobre la lluita contra la violència envers els infants.

121. El Comitè també assenyalava als estats membres la recomanació, que figura en l'estudi de la Secretaria General sobre la violència contra els infants, de donar suport a les organitzacions infantils i a les iniciatives encapçalades per infants i encoratjar-les a combatre la violència i a incloure aquestes organitzacions en l'elaboració, l'establiment i l'avaluació de programes i mesures contra la violència, a fi que els infants puguin tenir un paper clau en la seva pròpia protecció.

8. En el desenvolupament d'estratègies de prevenció

122. El Comitè observa que les veus dels infants representen cada vegada més una força poderosa en la prevenció de les violacions dels drets de l'infant. Es poden trobar exemples de bones pràctiques, entre d'altres, en els àmbits de la prevenció de la violència a les escoles, la lluita contra l'explotació infantil per mitjà de

18. Informe de l'expert independent per a l'estudi de la violència envers els infants de les Nacions Unides (A/61/299).

treballs perillosos i extensius, el subministrament de serveis sanitaris i educatius als infants del carrer, i en el sistema de justícia de menors. Els nens i les nenes han de ser consultats sobre la formulació de lleis i de polítiques relacionades amb aquestes i altres àrees problemàtiques, i se'ls ha d'involucrar en l'elaboració, el desenvolupament i l'execució de plans i programes que hi estiguin relacionats.

9. En procediments d'immigració i asil

123. Els infants que arriben a un país amb els seus pares a la recerca de feina o com a refugiats es troben en una situació especialment vulnerable. Per aquesta raó, és urgent aplicar plenament el seu dret a expressar les seves opinions sobre tots els aspectes dels procediments d'immigració i asil. En el cas de la migració, les opinions de l'infant sobre les seves expectatives educatives i condicions sanitàries han de ser escoltades, a fi d'integrar-lo en l'escola i els serveis sanitaris. En el cas d'una sol·licitud d'asil, a més, ha de tenir l'oportunitat de presentar les seves raons per demanar la sol·licitud.

124. El Comitè subratlla que a aquests infants se'ls ha de facilitar tota la informació pertinent, en el seu idioma, sobre els seus drets, els serveis de què disposen, inclosos els mitjans de comunicació, i el procés d'immigració i asil, per tal que

facin sentir la seva veu i siguin tinguts en compte durant el procediment. Se'ls ha de nomenar un tutor o assessor de manera gratuïta. Els infants que sol·liciten asil també poden necessitar mesures per localitzar membres de la seva família i informació sobre la situació al seu país d'origen per determinar el seu interès primordial. Els qui hagin participat en conflictes armats poden necessitar assistència especial per expressar les seves necessitats. D'altra banda, és necessari assegurar que els infants apàtrides s'inclouen en els processos de presa de decisions dels territoris en els quals resideixen.¹⁹

10. En situacions d'emergència

125. El Comitè subratlla que el dret recollit en l'article 12 no deixa de ser aplicable en situacions de crisi o en els períodes posteriors. Cada vegada hi ha més proves sobre la important contribució que poden fer els infants en situacions de conflicte, en les resolucions que s'adopten després i en els processos de reconstrucció posteriors a situacions d'emergència.²⁰ Així, el Comitè va destacar en la seva recomanació després del dia de debat general de 2008 que calia encoratjar els infants afectats per situacions d'emergència a participar en l'anàlisi de la seva situació i les seves perspectives de futur. El fet de participar-hi ajuda els infants a recuperar el control sobre les seves vides, contribueix a la rehabilitació, desenvolupa les

19. Observació general núm. 6 (2005) del Comitè, sobre el tracte als menors no acompanyats i separats de la seva família fora del seu país d'origen.

20. «The participation of children and young people in emergencies: a guide for relief agencies» (*la participació dels infants i els adolescents en les situacions d'emergència: a guide for relief agencies*), UNICEF, Bangkok (2007).

habilitats d'organització i enforteix el seu sentit d'identitat. No obstant això, s'ha de procurar protegir-los de l'exposició a situacions que puguin ser traumàtiques o perjudicials.

126. En conseqüència, el Comitè encoratja els estats membres a donar suport als mecanismes que permetin als infants, en particular els adolescents, exercir un paper actiu tant en la reconstrucció posterior a l'emergència com en els processos de resolució posteriors als conflictes. Se'ls ha de demanar l'opinió sobre la valoració, el disseny, l'aplicació, el seguiment i l'avaluació dels programes. Per exemple, els infants dels campaments de refugiats poden ser encoratjats a contribuir a la seva seguretat i al seu benestar per mitjà de la creació de fòrums infantils. Cal ajudar els infants a crear aquests fòrums, i garantir, alhora, que les seves accions siguin conseqüents amb l'interès primordial dels infants i el seu dret a ser protegits d'experiències perjudicials.

11. En contextos nacionals i internacionals

127. La majoria de les oportunitats de participació dels nens i les nenes tenen lloc en l'àmbit de la comunitat. El Comitè acull amb satisfacció l'augment del nombre de parlaments locals de joves, consells infantils municipals i consultes amb finalitats específiques en les quals els infants poden expressar les seves opinions sobre els processos d'adopció de decisions. No obstant això, aquestes estructures de participació representativa formal en el govern local haurien de ser només un dels molts enfocaments per a l'aplicació de l'article 12 a escala local, ja que només

permeten participar en les seves comunitats locals un nombre relativament reduït d'infants. Les hores de visita de polítics i funcionaris, les jornades de portes obertes i les visites a les escoles i a les llars d'infants creen oportunitats addicionals per a la comunicació.

128. Cal ajudar i animar els infants perquè formin i encapçalin les seves organitzacions i iniciatives, que crearan espais per a la participació i la representació. A més, poden compartir idees, per exemple, en el disseny d'escoles, parcs infantils, parcs, zones d'oci i culturals, biblioteques públiques, centres de salut i sistemes de transport local per tal de garantir serveis més adequats. En els plans de desenvolupament local en què s'utilitza la consulta pública, l'opinió dels infants s'hi ha d'incloure explícitament.

129. Aquestes possibilitats de participació, d'altra banda, en molts països s'han establert també a escala de districte, regional, federal, estatal i nacional, i els parlaments, els consells i les conferències formats per joves ofereixen fòrums perquè els nens i les nenes expressin les seves opinions i les donin a conèixer a les audiències pertinents. Les ONG i les organitzacions de la societat civil han desenvolupat pràctiques de suport als infants que protegeixen la transparència de la representació i lluiten contra els riscos de la manipulació o de les falses polítiques.

130. El Comitè acull amb satisfacció les importants contribucions d'UNICEF i d'organitzacions no governamentals a l'hora de promoure una sensibilització creixent sobre els drets dels infants a ser escoltats i a participar en tots els àmbits

de la seva vida, i els encoratja a seguir promovent la seva participació en tots els assumptes que els afecten, a escala local, comunitària, nacional o internacional, i a facilitar l'intercanvi de bones pràctiques. S'ha de promoure activament el treball en xarxa entre les organitzacions d'infants a fi d'incrementar les oportunitats per a l'aprenentatge compartit, i les plataformes de defensa col·lectiva.

131. En el pla internacional, la participació dels infants en la Cimera Mundial de la Infància organitzada per l'Assemblea General el 1990 i el 2002 i la participació d'infants en el procés d'informació al Comitè dels Drets dels Infants tenen una rellevància especial. El Comitè acull amb satisfacció els informes per escrit i la informació oral addicional que presenten les organitzacions d'infants i els seus representants en el procés de seguiment de l'aplicació dels drets de l'infant per part dels estats membres, i encoratja els estats membres i les organitzacions no governamentals a donar suport als infants perquè presentin les seves observacions al Comitè.

D. REQUISITS BÀSICS PER A L'APLICACIÓ DEL DRET DE L'INFANT A SER ESCOLTAT

132. El Comitè insta els estats membres a evitar els enfocaments merament simbòlics, que limiten l'expressió de les opinions dels infants, o que permeten que siguin escoltats però no tenen en compte les seves opinions. El Comitè posa l'accent en el fet que la manipulació per part dels adults, que posa els infants en situacions en què se'ls diu el que han de

dir, o que els exposa al risc de sortir-ne perjudicats a través de la participació, són pràctiques no ètiques que no respecten l'article 12.

133. Perquè la participació sigui eficaç i significativa, s'ha d'entendre com un procés, no com un esdeveniment individual i únic. L'experiència acumulada des que es va aprovar la Convenció dels Drets dels Infants el 1989 ha donat lloc a un ampli consens sobre els requisits bàsics que cal assolir per aplicar l'article 12 de manera efectiva, ètica i significativa. El Comitè recomana que els estats membres introdueixin aquests requisits per a l'aplicació de l'article 12 en totes les mesures legislatives i d'altra mena.

134. Tots els processos en els quals els infants participin i siguin escoltats han de ser:

- (a) **Transparents i informatius:** Els infants han d'obtenir informació completa, accessible, que tingui en compte la diversitat i que sigui apropiada a la seva edat, sobre el seu dret a expressar lliurement les seves opinions i que aquestes opinions siguin tingudes en compte, i sobre la manera com aquesta participació es durà a terme, el seu abast, l'objectiu i l'impacte potencial;
- (b) **Voluntaris:** Els infants mai no han de ser obligats a expressar opinions en contra dels seus desitjos, i han de ser informats que poden deixar de participar en qualsevol moment;
- (c) **Respectuosos:** Les opinions dels infants s'han de tractar amb respecte i se'ls ha de proporcionar l'oportunitat de posar en pràctica idees i iniciar activitats. Els adults que treballen

amb infants han de reconèixer, respectar i aprofitar els bons exemples de la participació dels infants, per exemple, en les seves contribucions a la família, l'escola, la cultura i l'entorn laboral. Ells també necessiten comprendre el context socioeconòmic, ambiental i cultural de la vida dels infants. Les persones i les organitzacions que treballen amb i per als infants també han de respectar les seves opinions pel que fa a la participació en actes públics;

- (d) **Rellevants:** Les qüestions sobre les quals els nens i les nenes tenen dret a expressar les seves opinions han de ser rellevants per a les seves vides i els ha de permetre aprofitar els seus coneixements, les seves destreses i les seves habilitats. A més, s'ha de crear un espai per permetre als infants destacar i tractar les qüestions que ells mateixos identifiquin com a rellevants i importants;
- (e) **Adaptats als infants:** Els entorns i els mètodes de treball s'han d'adaptar a les capacitats dels infants. S'ha d'oferir temps i recursos suficients per garantir que estan preparats i tenen la confiança i l'oportunitat d'aportar les seves opinions. Cal tenir en compte el fet que necessiten diferents nivells de suport i de formes de participació en funció de la seva edat i el desenvolupament de les seves capacitats;
- (f) **Inclusius:** la participació ha de ser inclusiva, ha d'evitar els patrons de discriminació existents i ha de fomentar les oportunitats de participació dels infants marginats, tant nens com nenes (vegeu el paràgraf 88 més amunt). Els infants no són un grup homogeni, i la participació ha de fer possible la igualtat d'oportunitats per a tothom, sense discriminació per cap motiu. Els programes també han de tenir en compte les característiques culturals dels infants de totes les comunitats;
- (g) **Complementats amb formació:** Els adults necessiten preparació, coneixements i suport per facilitar la participació efectiva dels infants, per proporcionar-los, per exemple, aptituds per escoltar, treballant-hi conjuntament i involucrant-los d'acord amb el desenvolupament de les seves capacitats. Els mateixos infants poden participar oferint formació i ajuda sobre com promoure la participació efectiva; necessiten desenvolupar capacitats per reforçar els seus coneixements, per exemple sobre la consciència de participació efectiva dels seus drets, i també necessiten formació per organitzar reunions, recaptar fons, tractar amb els mitjans de comunicació, parlar en públic i fer promoció;
- (h) **Segurs i sensibles al risc:** En determinades situacions, expressar l'opinió pot comportar riscos. Els adults tenen una responsabilitat envers els infants amb els quals treballen i han de prendre totes les precaucions possibles per minimitzar el risc de violència, explotació o qualsevol altra conseqüència negativa de la seva participació. Les mesures necessàries per oferir una protecció adequada inclouen el desenvolupament d'una clara estratègia de protecció dels infants que reconegui els riscos particulars

a què s'enfronten alguns grups d'infants, i els obstacles addicionals amb què es troben a l'hora d'obtenir ajuda. Els infants han de ser conscients del seu dret a ser protegits de qualsevol perill i han de saber on buscar ajuda si és necessari. Cal invertir en el treball amb famílies i comunitats per comprendre el valor i les conseqüències de la participació, i per minimitzar els riscos als quals, altrament, els infants poden estar exposats;

- (i) **Avaluables:** És essencial que hi hagi el compromís de fer un seguiment i una avaluació. Per exemple, en qualsevol investigació o procés de consulta, els infants han de ser informats de com s'han interpretat i utilitzat les seves opinions i, en cas necessari, se'ls ha d'oferir la possibilitat de qüestionar i influir en l'anàlisi dels resultats. També tenen dret a rebre informació clara sobre com ha contribuït la seva participació en els resultats. Quan sigui procedent, els infants han de tenir l'oportunitat de participar en els processos o les activitats de seguiment. S'ha de dur a terme una avaluació de la participació dels infants i, quan sigui possible, amb els mateixos infants.

E. CONCLUSIONS

135. És una obligació legal clara i d'aplicació immediata per als estats membres de la Convenció invertir en el dret de l'infant a ser escoltat en tots els afers que l'afectin i que les seves opinions siguin tingudes en compte. És un dret de tots els infants, sense cap discriminació. Assolir oportunitats significatives per aplicar l'article 12 exigeix eliminar totes les barreres jurídiques, polítiques, econòmiques, socials i culturals que actualment impedeixen que els infants tinguin l'oportunitat de ser escoltats i que puguin participar en tots els assumptes que els afecten. Això requereix una preparació per qüestionar els supòsits sobre les capacitats dels infants i per fomentar el desenvolupament d'entorns en què puguin construir i demostrar les seves capacitats. També requereix el compromís de proporcionar recursos i formació.

136. El compliment d'aquestes obligacions representa un repte per als estats membres, però és un objectiu assolible si les estratègies delineades en aquesta Observació general s'apliquen sistemàticament i si es construeix una cultura de respecte envers als infants i les seves opinions.

Per a més informació:

Observatori dels Drets de la Infància

Paral·lel, 52, 6a planta

08001 Barcelona

Tel. 93 553 67 79

ISBN 978-84-393-8197-6

9 788439 381976